

Obrazovni status dece i mladih sa problemima ponašanja na domskom smeštaju

Vesna P. Žunić-Pavlović^{a*}, Maša M. Đurišić^{b**}

^a Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

^b Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija

Uvod: Deca i mladi na hraniteljskom i domskom smeštaju imaju niža obrazovna postignuća u poređenju sa opštom populacijom. Prethodna istraživanja sugerisu da su teškoće u obrazovanju posebno učestale kod dece i mladih koji su upućeni na domski smeštaj zbog problema ponašanja. *Cilj:* Istraživanje je imalo za cilj da se utvrdi obrazovni status dece i mladih koji su primljeni na smeštaj u ustanovu za vaspitanje. *Metode:* Uzorak su činili korisnici koji su tokom prethodne četiri godine bili smešteni u Zavodu za vaspitanje dece i omladine Beograd ($N = 69$). Deca i mladi iz uzorka bili su oba pola (muški 75.4%), uzrasta 9–18 godina na prijemu u ustanovu ($AS = 15.39$, $SD = 2.01$). Podaci o obrazovnom statusu i drugim relevantnim karakteristikama dece i mladih prikupljeni su iz službene dokumentacije. *Rezultati:* U vreme prijema na smeštaj 24.6% korisnika nije pohađalo školu, a 33.2% završilo je četiri razreda osnovne škole ili manje. Tokom prethodnog obrazovanja 63.8% ponavljalo je razred, 98.2% učestalo je izostajalo iz škole, prema 26.1% primenjene su vaspitno-disciplinske mere u školi, a 29.0% obrazovalo se prema individualnom obrazovnom planu. Nađene su značajne veze između prosečnog opšteg uspeha i demografskih karakteristika korisnika. *Zaključak:* Deca i mladi u vaspitnim ustanovama iskusi su ozbiljne teškoće u učestvovanju i napredovanju u obrazovanju. Ovo istraživanje skreće pažnju na potrebu za sistematskim praćenjem i unapređivanjem obrazovnih postignuća korisnika na domskom smeštaju u Srbiji.

Ključne reči: alternativni smeštaj, obrazovanje, obrazovna postignuća, problemi ponašanja, socijalna zaštita dece

Korespondencija: Vesna Žunić-Pavlović, vesnazunic@fasper.bg.ac.rs

* <https://orcid.org/0000-0001-9214-9600>

** <https://orcid.org/0000-0002-5686-4575>

Napomena: Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu koji finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (br. ugovora 451-03-66/2024-03/200096).

Uvod

Na internacionalnom nivou deca i mladi na smeštaju u sistemu socijalne zaštite prepoznati su kao grupa sa nižim obrazovnim postignućima u poređenju sa opštom populacijom. U Srbiji je malo pažnje posvećeno ovom problemu. Gotovo da nema istraživanja koja se bave obrazovanjem dece i mladih na hraniteljskom i domskom smeštaju. Komparativni podaci o obrazovnim postignućima dece i mladih na smeštaju i opšte populacije učenika nisu javno dostupni. U zvaničnim publikacijama o obrazovanju u Srbiji Republičkog zavoda za statistiku nema podataka o obrazovanju ove grupe učenika, a Republički zavod za socijalnu zaštitu objavljuje samo oskudne podatke o njihovoj uključenosti u obrazovanje. Iskustva iz drugih evropskih zemalja pokazuju da nedostatak podataka o obrazovnim postignućima korisnika na smeštaju dovodi do fenomena statističke nevidljivosti, što ima za posledicu da se prisutni problemi ne prepoznaju, niti rešavaju (Montserrat & Casas, 2017, str. 752).

Obrazovna postignuća dece i mladih na smeštaju

Rezultati inostranih istraživanja iz prethodnih nekoliko decenija pokazuju da, ukupno posmatrano, deca i mladi na hraniteljskom i domskom smeštaju imaju niža obrazovna postignuća u odnosu na njihove vršnjake iz opšte populacije. Nalazi većine ovih studija sumirani su u tri sistematska pregleda (Luke & O'Higgins, 2018; Scherr, 2007; Trout et al., 2008), koji izveštavaju da se korisnici na smeštaju razlikuju u odnosu na opštu populaciju učenika prema: nižim intelektualnim sposobnostima i izraženijim potrebama za dodatnom podrškom u obrazovanju; ispotprosečnom opštem uspehu i postignućima na standardizovanim testovima čitanja, pisanja i matematike; većoj učestalosti ponavljanja razreda, izostajanja i isključenja iz škole.

Sistematski pregledi istraživanja o ishodima obrazovanja kod mladih koji koriste ili su ranije koristili usluge hraniteljskog ili domskog smeštaja jasno sugerišu da, u poređenju sa opštom populacijom, u manjem broju slučajeva završe srednje obrazovanje, upisuju i završavaju studije, te nalaze zaposlenje (Gypen et al., 2017; Pecora, 2012). Nalazi sistematskih pregleda koji se specifično bave visokim obrazovanjem potvrđuju da se mladi sa iskustvom smeštaja ređe upisuju na fakultet, a kada se upišu imaju niža postignuća, duže studiraju i učestalije ne završe studije (Geiger & Beltran, 2017; Gillum et al., 2016).

Faktori nižih obrazovnih postignuća dece i mladih na smeštaju

Podatke o nižim obrazovnim postignućima dece i mladih koji žive u hraniteljskoj porodici ili domu ne treba uzeti kao dokaz uzročno-posledične povezanosti između smeštaja i postignuća, već ovu vezu treba sagledati u

svetlu individualnih i sredinskih faktora koji deluju pre i nakon izdvajanja iz porodice. Samo u prethodnih par godina objavljeno je nekoliko sistematskih pregleda u kojima su identifikovane desetine individualnih, porodičnih i školskih faktora, kao i faktora samog smeštaja i šireg sistema koji su povezani sa obrazovnim postignućima ove dece i mladih (Garcia-Molsosa et al., 2021; Luke & O'Higgins, 2018; O'Higgins et al., 2017; Townsend et al., 2020). Prema rezultatima navedenih sistematskih pregleda, niža obrazovna postignuća dece i mladih na smeštaju posledica su delovanja više faktora iz različitih domena. Na primer, Garsia-Moloza i saradnici (Garcia-Molsosa et al., 2021), u pregledu koji se isključivo bavi obrazovnim postignućima korisnika na domskom smeštaju, kao najznačajnije faktore navode: pol, emocionalne probleme i probleme ponašanja, uzrast prilikom prijema na smeštaj, odnose sa vršnjacima u školi i menjanje škole usled promene smeštaja.

Rezultati ovih sistematskih pregleda takođe otkrivaju da su individualne karakteristike i iskustava pre smeštaja snažno povezani sa obrazovnim postignućima. Za temu ovog rada posebno su značajni nalazi o problemima ponašanja i prethodnom obrazovnom statusu. U tri sistematska pregleda (Garcia-Molsosa et al., 2021; O'Higgins et al., 2017; Townsend et al., 2020) navode se rezultati istraživanja koji konzistentno ukazuju na povezanost problema ponašanja i nižih obrazovnih postignuća kod dece i mladih na smeštaju. Pomenuti autori takođe ukazuju da, iako postoje indicije da je obrazovni status pre prijema na smeštaj važan faktor kasnijih obrazovnih postignuća, nedostaju empirijski podaci o iskustvima korisnika u prethodnom obrazovanju. Nalazi malobrojnih istraživanja u kojima je ispitivana ova veza sugerišu da većina korisnika ima niža obrazovna postignuća pre prijema i da to može da bude razlog za njihovo slabije napredovanje u obrazovanju tokom smeštaja (Berridge et al., 2020; Sinclair et al., 2020; Trout et al., 2008).

U kontekstu ovog istraživanja važno je istaći saglasnost empirijskih nalaza u pogledu nižih obrazovnih postignuća dece i mladih na domskom smeštaju u odnosu na korisnike hraniteljskog smeštaja. Bez obzira na specifičnosti domskog smeštaja u pojedinim državama, ovakav trend zabeležen je u SAD (Keller et al., 2007; Zima et al., 2000), Kanadi (Flynn et al., 2013), Velikoj Britaniji (Berridge et al., 2020; Sebba et al., 2015), Australiji (Maclean et al., 2017), Španiji (Montserrat & Casas, 2017), Finskoj (Kääriälä et al., 2019), Švedskoj (Berlin et al., 2011), Belgiji (Gypen et al., 2022), Holandiji (Leloux-Opmeer et al., 2017) i Severnoj Koreji (Kang et al., 2014). Smatra se da su niža obrazovna postignuća korisnika na domskom smeštaju prevashodno povezana sa njihovim individualnim karakteristikama, kao što su: muški pol, stariji uzrast, teškoće u prethodnom obrazovanju, te viši nivo problema ponašanja i emocionalnih problema (Flynn et al., 2013; Leloux-Opmeer et al., 2017; Montserrat & Casas, 2017). Pored toga, neki autori nalaze da su značajni faktori obrazovnih postignuća trajanje i promene

smeštaja (Berridge et al., 2020), kao i odnosi i podrška u domskom okruženju (Gypen et al., 2022; Zima et al., 2000).

Obrazovni status dece i mladih na smeštaju u Srbiji

U 2022. godini stopa dece koja koriste usluge smeštaja na 1.000 dece iznosila je 4.7%, i to 4.2% za hraniteljski i 0.5% za domski smeštaj (Republički zavod za statistiku [RZS], 2023a). Tokom iste godine ukupno 2.093 dece i mladih koristilo je usluge domskog smeštaja, a 31. decembra 2021. u ustanovama za decu i mlade bilo je 1.909 korisnika (Republički zavod za socijalnu zaštitu [RZSZ], 2022). Prema Uredbi o mreži ustanova socijalne zaštite (2013), 21 ustanova pruža usluge domskog smeštaja deci i mladima, uključujući tri ustanove za vaspitanje dece i omladine – u Beogradu, Nišu i Knjaževcu. U ustanove za vaspitanje, na osnovu odluke organa starateljstva, odnosno rešenja centra za socijalni rad, upućuju se deca i mladi sa problemima ponašanja. Zakon o socijalnoj zaštiti (2022) propisuje da se u ovim ustanovama takođe izvršavaju vaspitne mere koje sud izriče učinocima krivičnih dela uzrasta 14–18 godina.

U ustanovama za vaspitanje tokom 2021. ukupan broj korisnika iznosio je 81, a 31. decembra 2021. godine 47 (RZSZ, 2022). U 54.3% slučajeva korisnici su smešteni na osnovu odluke organa starateljstva, a u 45.7% na osnovu izrečene vaspitne mere. Osnovne karakteristike korisnika su: 83.0% je muškog pola, 66.0% je uzrasta 16 i više godina, a 61.7% ima teškoće u mentalnom razvoju (27.6% intelektualna ometenost i 72.4% drugi mentalni poremećaji). Podaci o obrazovnom statusu pokazuju da 3.7% korisnika upućenih od organa starateljstva i 25.0% korisnika sa izrečenom vaspitnom merom koji su srednjoškolskog uzrasta ne pohađa srednju školu.

Prema našim saznanjima, u Srbiji nisu rađene studije o obrazovnom statusu dece i mladih u ustanovama za vaspitanje, a malobrojna istraživanja o obrazovanju korisnika na porodičnom i domskom smeštaju sugerišu da je stanje slično kao u drugim državama. U studiji o karakteristikama dece i mladih na smeštaju, Milanović i Žegarac (2014) navode da prilikom prijema 7.5% korisnika školskog uzrasta nije bilo uključeno u obrazovanje ili je napustilo školu, a 5.3% je imalo nedovoljan opšti uspeh. Nalazi istraživanja Burgund Isakov i Hrnčić (2018) na uzorku mladih koji su u procesu pripreme za napuštanje staranja pokazuju da je 94.7% uključeno u obrazovanje, a da među onima koji pohađaju školu 5.3% ima nedovoljan uspeh. U ovom istraživanju nisu nađene značajne razlike u obrazovnim postignućima između mladih na hraniteljskom, srodničkom i domskom smeštaju. Informativni su i empirijski nalazi o obrazovnom statusu dece i mladih u prihvatilištima, prema kojima 39.1% korisnika Prihvatilišta za decu Beograda (Stojanović i Žunić-Pavlović, 2019) i 24% korisnika Prihvatilišta za urgentnu zaštitu dece od zlostavljanja

i zanemarivanja (Žunić-Pavlović et al., 2022) nije pohađalo školu u vreme prijema na smeštaj.

Cilj ovog istraživanja je utvrđivanje obrazovnog statusa dece i mladih u vreme prijema na smeštaj u Zavod za vaspitanje dece i omladine u Beogradu. Prethodni pregled literature otkriva da autori iz drugih država saglasno izveštavaju o nižim obrazovnim postignućima korisnika na smeštaju, ali da nedostaju informacije o stanju u Srbiji. Sudeći prema empirijskim nalazima da su niža obrazovna postignuća značajno povezana sa domskim smeštajem i problemima ponašanja, deca i mladi u ustanovama za vaspitanje predstavljaju posebno ugroženu grupu. Smatramo da su informacije o obrazovnom statusu dece i mladih na prijemu u ustanovu za vaspitanje od ključnog značaja za izbor i primenu mera usmerenih na unapređenje njihovih obrazovnih postignuća.

Metode

Uzorak

Uzorak čine sva deca i mladi sa problemima ponašanja koji su u periodu od 1. januara 2019. do 1. februara 2023. godine koristili usluge smeštaja u Zavodu za vaspitanje dece i omladine Beograd. U posmatranom periodu na smeštaju u Zavodu bilo je 69 dece i mladih oba pola (muški 75.4%), uzrasta na prijemu 9–18 godina ($AS = 15.39$, $SD = 2.01$). Detaljan prikaz karakteristika uzorka dat je u Tabeli 1.

Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja formiran je instrument za sistematsko prikupljanje podataka iz dokumentacije, koji je sadržao sledeće grupe varijabli: osnovne karakteristike korisnika, uključenost i napredovanje u obrazovanju i teškoće u obrazovanju. Sve varijable su dihotomizovane. Varijable koje opisuju osnovne karakteristike korisnika su: način upućivanja (upućivanje od organa starateljstva ili izrečena vaspitna mera), uzrast na prijemu (do 15 godina ili 15 godina i stariji), pol (muški ili ženski), nacionalna pripadnost (Srbi ili drugo), prethodni smeštaj (sa biološkim roditeljima ili drugo), smetnje u razvoju (da ili ne), mentalni poremećaji (da ili ne), problematična upotreba alkohola i droga (da ili ne) i zlostavljanje i zanemarivanje u porodici (da ili ne). Varijable koje opisuju uključenost i napredovanje u obrazovanju su: uključenost u obrazovanje (da ili ne), vrsta škole (redovna škola ili drugo), kašnjenje u obrazovanju (da ili ne) i opšti uspeh (dovoljan ili dobar, vrlo dobar i odličan). Varijable koje opisuju teškoće u prethodnom obrazovanju i u školskoj godini koja je prethodila prijemu na smeštaj su: ponavljanje razreda (da ili ne), učestalo izostajanje sa nastave (da ili ne), izrečene vaspitno-disciplinske mere u školi (da ili ne) i školovanje po individualnom obrazovnom planu – IOP 1 (da ili ne).

Procedure

Istraživanje je odobrila Etička komisija Akademije za humani razvoj (Odluka br. 7/189). Plan istraživanja prezentovan je Upravi Zavoda za vaspitanje dece i omladine u Beogradu i dobijena je saglasnost za realizaciju istraživanja.

Uzorak je selekcionisan na osnovu uvida u matičnu knjigu i konsultacija sa socijalnom radnicom Zavoda. Podaci o deci i mladima na smeštaju prikupljeni su iz dosijea korisnika, koji sadrži: izveštaje i dopise centra za socijalni rad, zdravstvenu i školsku dokumentaciju, sudske presude i rešenja, kao i izveštaje stručnih radnika Zavoda o funkcionisanju korisnika pre i nakon prijema na smeštaj. Obučena istraživačica (jedna od autorki) analizirala je dokumentaciju i popunjavala instrument za prikupljanje podataka.

Obrada podataka

Podaci su obrađeni pomoću statističkog paketa SPSS version 21. Urađena je deskriptivna analiza svih varijabli uključenih u istraživanje, a zatim je metodama inferencijalne statistike (hi-kvadrat test) ispitana povezanost između varijabli uključenih u istraživanje. Analizirane su razlike u uključenosti, napredovanju i teškoćama u obrazovanju u odnosu na demografske karakteristike korisnika (pol, uzrast, nacionalna pripadnost, prethodni smeštaj i način upućivanja).

Rezultati

Osnovne karakteristike dece i mladih iz uzorka

U Tabeli 1 prikazane su osnovne karakteristike uzorka, a u nastavku su data samo neophodna objašnjenja za pojedine varijable. Kategorija korisnika druge nacionalne pripadnosti uključuje 46.4% Roma i po 1.4% Albanaca, Slovaka i Mađara. Korisnici koji nisu živeli sa roditeljima, bili su na smeštaju u: hraniteljskoj porodici (18.8%), ustanovi za decu bez roditeljskog staranja (14.5%), prihvatilištu (14.5%) i sigurnoj kući (1.4%). Evidentirane smetnje u razvoju su: laka intelektualna ometenost (10.1%), oštećenje vida (1.4%) i govorno-jezički poremećaji (1.4%). Dijagnostikovani mentalni poremećaji (izuzimajući intelektualnu ometenost) su: poremećaj ponašanja (78.3%), komorbiditet poremećaja ponašanja i drugih mentalnih poremećaja (15.9%) i drugi mentalni poremećaji (2.9%).

Tabela 1*Osnovne karakteristike uzorka (N = 69)*

Varijabla	Grupe	f	%
Način upućivanja	organ starateljstva	33	47.8
	vaspitna mera	36	52.2
Uzrast na prijemu	do 15 godina	20	29.0
	15 i više godina	49	71.0
Pol	muški	52	75.4
	ženski	17	24.6
Nacionalnost	Srbi	34	49.3
	drugo	35	50.7
Prethodni smeštaj	sa biološkim roditeljima	35	50.7
	drugo	34	49.3
Smetnje u razvoju		9	13.0
Dijagnostikovani mentalni poremećaji		67	97.1
Problematična upotreba alkohola i droga		23	33.3
Zlostavljanje i zanemarivanje u porodici		45	65.2

Uključenost i napredovanje u obrazovanju

U Tabeli 2 prikazani su podaci o uključenosti i napredovanju u obrazovanju korisnika pre prijema na smeštaj. U kategoriji korisnika neuključenih u obrazovanje 17.4% napustilo je obrazovanje, a 7.2% isključeno je iz škole. Korisnici su prethodno pohađali: redovnu osnovnu (47.8%) ili srednju školu (34.8%), osnovnu školu za učenike sa smetnjama u razvoju (13.0%) i osnovnu (1.4%) ili srednju (2.9%) školu za obrazovanje odraslih. Više od polovine korisnika nema završenu osnovnu školu, među kojima je 26.1% uzrasta 15 i više godina. Trećina (33.2%) ukupnog broja korisnika i petina (20.3%) korisnika uzrasta 15 i više godina završila je samo četiri razreda osnovne škole ili manje.

Tabela 2*Karakteristike uključenosti i napredovanja u obrazovanju (N = 69)*

Varijabla	Grupe	f	%
Uključenost u obrazovanje	da	52	75.4
	ne	17	24.6
Vrsta škole	redovna škola	57	82.6
	škola za učenike sa smetnjama u razvoju	9	13.0
	škola za obrazovanje odraslih	3	4.3
	ostalo	0	0.0
Nivo obrazovanja	nezavršena osnovna škola	38	55.1
	završena osnovna škola	30	43.5
	završena srednja škola	1	1.4
Prosečan školski uspeh	dovoljan	39	56.5
	dobar	23	33.3
	vrlo dobar	7	10.1

Teškoće u obrazovanju

Tokom prethodnog obrazovanja kod 97.1% korisnika evidentirana je neka od sledećih teškoća: ponavljanje razreda, učestalo neopravdano izostajanje sa nastave, izricanje vaspitno-disciplinskih mera u školi ili potrebe za pohađanjem nastave prema IOP-u 1. U proseku, svaki korisnik je tokom obrazovanja iskusio dve teškoće ($AS = 2.12$, $SD = 0.87$). Tabela 3 sadrži podatke o učestalosti navedenih teškoća tokom prethodnog obrazovanja i u školskoj godini koja je prethodila prijemu na smeštaj.

Tabela 3

Učestalost teškoća u obrazovanju ($N = 69$)

Varijabla	Tokom prethodnog obrazovanja		U školskoj godini koja je prethodila prijemu	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Ponavljjanje razreda	44	63.8	19	27.5
jedanput	32	46.4		
dva puta	9	13.0		
tri puta	2	2.9		
četiri puta	1	1.4		
Neopravdano izostajanje	64	92.8	59	85.5
Vaspitno-disciplinske mere	18	26.1	10	14.5
premeštaj u drugu školu	4	5.8	2	2.9
isključenje iz škole	8	11.6	5	7.2
ukor direktora ili nastavnčkog veća	18	26.1	12	17.4
IOP 1	20	29.0	19	27.5

Povezanost obrazovnog statusa i karakteristika korisnika

U tabelama 4 i 5 prikazani su podaci o obrazovnom statusu korisnika prema polu, uzrastu, nacionalnoj pripadnosti, prethodnom smeštaju i načinu upućivanja, kao i rezultati testiranja značajnosti razlika između grupa primenom hi-kvadrat testa. Značajne razlike nađene su samo u pogledu nižeg opšteg uspeha, koji je značajno zastupljeniji kod korisnika mlađeg uzrasta ($\chi^2 = 6.32$, $df = 1$, $p < .05$) i kod korisnika koji nisu srpske nacionalne pripadnosti ($\chi^2 = 4.20$, $df = 1$, $p < .05$).

Tabela 4

Razlike u uključenosti i napredovanju u obrazovanju

Varijabla	Uključenost u obrazovanje		Redovna škola		Kašnjenje u obrazovanju		Niži opšti uspeh	
	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$
Pol								
muški	75.0		82.7		78.8		57.7	
ženski	82.4	0.39	82.4	0.00	88.2	0.74	52.9	0.12
Uzrast								
mlađi od 15	70.0		90.0		75.0		80.0	
15 godina i stariji	77.6	0.44	79.6	1.07	83.7	0.70	46.9	6.32*
Nacionalna pripadnost								
Srbi	85.3		79.4		73.5		44.1	
drugo	65.7	3.56	85.7	0.48	88.6	2.55	68.6	4.20*
Prethodni smeštaj								
sa roditeljima	74.3		82.9		77.1		48.6	
drugo	76.5	0.04	82.4	0.00	85.3	0.75	64.7	1.83
Način upućivanja								
organ								
starateljstva	69.7	1.09	87.9	1.22	78.8	0.23	63.6	1.30
vaspitna mera	80.6		77.8		83.3		50.0	

Napomena: * $p < .05$

Tabela 5

Razlike u učestalosti teškoća u obrazovanju

Varijabla	Ponavljjanje razreda		Neopravdano izostajanje		Vaspitno-disciplinske mere		IOP 1	
	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$	%	$\chi^2(1)$
Pol								
muški	65.4		96.2		30.8		32.7	
ženski	58.8	0.24	82.4	3.63	11.8	2.40	17.6	1.41
Uzrast								
mlađi od 15	60.0		90.0		30.0		30.0	
15 godina i stariji	65.3	0.17	93.9	0.32	24.5	0.22	28.6	0.01
Nacionalna pripadnost								
Srbi	58.8		88.2		23.5		26.5	
drugo	68.6	0.71	97.1	2.04	28.6	0.23	31.4	0.21
Prethodni smeštaj								
sa roditeljima	71.4		87.5		17.1		22.9	
drugo	55.9	1.80	100.0		35.3	2.95	35.3	1.30
Način upućivanja								
organ starateljstva	57.6	1.05	90.9	0.32	24.2	0.11	36.4	
vaspitna mera	69.4		94.4		27.8		22.2	1.67

Diskusija

Rezultati ovog istraživanja podržavaju hipotezu o postojanju znatnih teškoća u učestvovanju i napredovanju u obrazovanju kod dece i mladih na smeštaju u ustanovama za vaspitanje. Prezentovani rezultati imaju podršku u nalazima inostranih studija da kod korisnika domskog smeštaja postoji značajna povezanost problema ponašanja sa: nižim uspehom (González-García et al., 2017; Sinclair et al., 2020), disciplinskim problemima u školi (Moreno Manso et al., 2011; Zima et al., 2000), nižim nivoom angažovanja u školi (Maneiro, 2019), neusklađenošću kalendarskog i školskog uzrasta (Sullivan et al., 2010) i nižim nivoom obrazovanja na starijem uzrastu (Vinnerljung & Sallnäs, 2008). U nastavku su nalazi o obrazovnom statusu korisnika na smeštaju u Zavodu za vaspitanje dece i omladine Beograd komparirani sa zvaničnim statističkim podacima o obrazovanju dece i mladih u Srbiji.

Uključenost u obrazovanje korisnika na smeštaju manja je u odnosu na opštu populaciju školskog uzrasta. Pre prijema na smeštaj 75.4% od ukupnog broja korisnika bilo je uključeno u obrazovanje – 70.0% uzrasta do 15 godina i 77.6% uzrasta 15 i više godina. Prema zvaničnim statističkim podacima u Srbiji je u školskoj 2020/2021. godini obuhvat osnovnim obrazovanjem iznosio 95.7%, a srednjim 86.1% (RZS, 2022). U 2022. godini stopa mladih uzrasta 15–24 godine koji nisu zaposleni, niti pohađaju obrazovanje ili obuku, iznosila je 13.0% (RZS, 2023b).

Dobijeni rezultati pokazuju da su pre smeštaja deca i mladi iz uzorka učestalije pohađali škole za učenike sa smetnjama u razvoju (13.0%) i škole za obrazovanje odraslih (4.3%), u poređenju sa njihovim vršnjacima iz opšte populacije. U Srbiji u školskoj 2020/2021. godini zastupljenost učenika koji pohađaju osnovne i srednje škole za učenike sa smetnjama u razvoju iznosila je 0.8%, a škole za osnovno obrazovanje odraslih 1.21% (RZS, 2022).

Kod korisnika na smeštaju evidentna je neusklađenost kalendarskog i školskog uzrasta, što najbolje ilustruje nalaz da 26.1% korisnika uzrasta 15 i više godina nije završilo osnovnu školu, a da je 20.3% završilo najviše četiri razreda osnovne škole. Prema rezultatima PISA 2018 studije, 0.9% petnaestogodišnjaka pohađalo je sedmi ili osmi razred osnovne škole, dok je 99.0% pohađalo srednju školu (Videnović i Čaprić, 2020). Na uzrastu 15–24 godine 5.0% mladih je u najboljem slučaju završilo osnovnu školu i nije nastavilo dalje školovanje (RZS, 2023b). U 2022. godini u Srbiji stopa završavanja osnovnog obrazovanja iznosila je 96.4%, a srednjeg obrazovanja 90.9% (RZS, 2023a).

Prosečan opšti uspeh tokom prethodnog obrazovanja niži je kod dece i mladih iz uzorka u odnosu na opštu populaciju. O tome najbolje govori podatak da je više od polovine ostvarilo dovoljan uspeh, a da nijedan korisnik nije ostvario odličan uspeh. Na nivou Srbije, od ukupnog broja učenika koji su polagali završni ispit u školskoj 2021/2022. godini, dovoljan opšti uspeh u

šestom razredu ostvarilo 0.5%, u sedmom razredu 1.2% i u osmom razredu 1.5% učenika, dok je odličan uspeh ostvarilo 51.3% učenika na kraju šestog, 41.1% na kraju sedmog i 42.6% razreda na kraju osmog razreda (Vukmirović, 2022).

Gotovo sva deca i mladi iz uzorka iskusili su teškoće tokom prethodnog obrazovanja u vidu ponavljanja razreda, učestalog neopravdanog izostajanja sa nastave, izricanja vaspitno-disciplinskih mera u školi ili potrebe za pohađanjem nastave prema IOP-u 1. Učestalost ponavljanja razreda kod korisnika na smeštaju (63.8%) daleko je veća u odnosu na rezultate PISA 2018 studije, prema kojima se Srbija ubraja među države sa najnižom učestalošću ponavljanja razreda – svega 1.4% (Videnović i Čaprić, 2020). Često neopravdano izostajanje sa nastave evidentirano je kod 92.8% korisnika na smeštaju, ali treba istaći da međunarodne studije izveštavaju o relativno visokoj učestalosti ove pojave u Srbiji. Tokom dve nedelje koje su prethodile PISA testiranju učestalost neopravdanog izostajanja iz škole ceo dan i sa ponekog časa bila je veća u Srbiji (24% i 41%) u odnosu na prosek za države članice OECD-a (21% i 27%) (Videnović i Čaprić, 2020). Izricanje najtežih vaspitno-disciplinskih mera u školi iskusilo je više od četvrtine korisnika na smeštaju, a 11.6% je isključeno iz škole. Pošto zvanični statistički podaci o ovom pokazatelju obrazovanja nisu dostupni za Srbiju, može se navesti podatak iz inostranih studija da je učestalost isključenja iz škole dece i mladih na smeštaju od četiri do 13 puta veća nego u opštoj populaciji učenika (Sebba et al., 2015). U našem istraživanju skoro trećina (29.0%) uzorka pohađala je nastavu prema IOP-u 1, u poređenju sa 1.6% ukupnog broja učenika koji su u školskoj 2021/2022. godini polagali završni ispit (Vukmirović, 2022).

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je niži opšti uspeh značajno povezan sa nacionalnom pripadnošću i uzrastom na prijemu. U poređenju sa korisnicima srpske nacionalne pripadnosti, korisnici druge nacionalne pripadnosti su u značajno većem broju slučajeva imali niži opšti uspeh. Imajući u vidu da kategoriju druge nacionalne pripadnosti uglavnom čine Romi, može se reći da ovaj nalaz odražava razlike u obrazovnim postignućima koje su inače prisutne u opštoj populaciji učenika. U školskoj 2021/2022. godini dovoljan uspeh na kraju osmog razreda imalo 15.1% učenika romske nacionalne manjine obuhvaćenih afirmativnim merama, u odnosu na 1.5% ostalih učenika (Vukmirović, 2022). U prilog dobijenim nalazima govore i rezultati studije o položaju dece u romskim naseljima u Srbiji, za koje je stopa završavanja osnovne škole (64.0%) znatno niža u poređenju sa ostalom decom u Srbiji (93.4%) (RZS i UNICEF, 2014). Autori inostranih istraživanja takođe nalaze da je etnička pripadnost značajan faktor postignuća na testovima akademskih veština i znanja kod dece i mladih na domskom smeštaju (Berridge et al., 2020; Griffith et al., 2010; Turpel-Lafond, 2007; Zima et al., 2000).

Prema rezultatima ovog istraživanja, niži opšti uspeh značajno je učestaliji kod korisnika koji su primljeni na smeštaj na uzrastu mlađem od 15 godina u odnosu na korisnike koji su na prijemu imali 15 i više godina. Ovaj nalaz odstupa od rezultata drugih istraživanja na uzorcima dece i mladih na domskom smeštaju koji ukazuju na postojanje negativne veze između uzrasta na prijemu i opšteg uspeha (Berridge et al., 2020), odnosno postignuća na testovima akademskih veština i znanja (Griffith et al., 2010). Međutim, treba imati u vidu da uzorak našeg istraživanja čine isključivo deca i mladi sa problemima ponašanja, pa je očekivano da do izražaja dođu drugi faktori obrazovnih postignuća. Prema teoriji Teri Mofit (Moffitt, 1993), problemi ponašanja sa početkom u detinjstvu imaju različitu etiologiju od onih koji započinju u adolescenciji. Za razliku od problema ponašanja u adolescenciji, problemi ponašanja na mlađem uzrastu povezani su sa kognitivnim deficitima, što može objasniti niži opšti uspeh mlađih korisnika iz našeg uzorka.

S druge strane, u ovom istraživanju nisu nađene značajne razlike u obrazovnom statusu u zavisnosti od pola, prethodnog smeštaja i načina upućivanja korisnika. Kada je reč o polnim razlikama, dobijeni nalazi su u skladu sa zvaničnim podacima za opštu populaciju učenika u Srbiji koji sugerišu da dečaci imaju niža obrazovna postignuća, ali da te razlike nisu značajne. U 2022. godini stopa odustajanja od školovanja u osnovnom obrazovanju bila je 0.5% za muški i 0.3% za ženski pol (RZS, 2023c), a u srednjem obrazovanju 1.4% za muški i 1.0% za ženski pol (RZS, 2023d). U generaciji koja je u školskoj 2021/2022. godini polagala završni ispit nije se značajno razlikovala proporcija dečaka i devojčica sa dovoljnim uspehom u šestom (0.7% i 0.2%), sedmom (1.8% i 0.7%) i osmom razredu (2.2% i 0.8%) (Vukmirović, 2022). Prema istom izvoru, nastavu prema IOP-u 1 pohađalo je više dečaka (63.1%) nego devojčica (36.9%), što je potvrdilo i ovo istraživanje. Što se tiče ponavljanja razreda, rezultati PISA 2018 studije pokazuju da nema značajnih polnih razlika (Videnović i Čaprić, 2020).

Zanimljivo je da nisu nađene značajne razlike u obrazovnom statusu u zavisnosti od toga da li su korisnici prethodno živeli sa biološkim roditeljima ili su bili na smeštaju u sistemu socijalne zaštite. Međutim, u studijama koje su ispitivale efekte restriktivnosti prethodnog smeštaja na postignuća na testovima akademskih veština i znanja takođe nisu nađene značajne veze (Griffith et al., 2010). Empirijski podaci pokazuju da deca i mladi koji su duže vreme na smeštaju imaju bolja obrazovna postignuća od njihovih vršnjaka u stanju socijalne potrebe koji nisu na smeštaju (Sinclair et al., 2020). Ovi nalazi impliciraju da odgovarajući smeštaj u sistemu socijalne zaštite može da doprinese boljim obrazovnim postignućima korisnika.

Na kraju, prema nalazima ovog istraživanja nema značajnih razlika u obrazovnom statusu između korisnika upućenih od organa starateljstva i korisnika sa izrečenom vaspitnom merom. Malo se zna o potencijalnim

efektima zajedničkog smeštaja ove dve grupe korisnika. Autori inostranih istraživanja opravdavaju ovakvu praksu pozivajući se na empirijske nalaze o sličnosti dve grupe u pogledu potreba za tretmanom u domenu mentalnog zdravlja i nivou rizika od osude za krivična dela u odraslom dobu (Jäggi et al., 2021). Rezultati našeg istraživanja pokazuju da su ove dve grupe korisnika slične i prema obrazovnom statusu.

Okolnosti koje dovode do smeštaja dece i mladih u ustanovu za vaspitanje obično su teške, što potvrđuju podaci o učestalosti zlostavljanja i zanemarivanja, mentalnih poremećaja, problematične upotrebe supstanci i smetnji u razvoju kod korisnika iz uzorka. Negativna iskustva i teškoće u funkcionisanju u različitim razvojnim domenima mogu se odraziti na obrazovna postignuća (González-García et al., 2017; Maclean et al., 2017). U budućim istraživanjima treba ispitati efekte ovih faktora.

Ovo istraživanje ima niz ograničenja. Kao što je pomenuto, analizom nisu obuhvaćene neke važne karakteristike korisnika i njihove životne situacije koje mogu uticati na obrazovni status. Pored toga, u istraživanju je korišćena službena dokumentacija, koja sadrži samo šture informacije o ispitivanim varijablama. Dobro bi bilo da se u buduća istraživanja uključe korisnici i njihovi roditelji ili staratelji, kako bi se dobila potpunija slika obrazovnog statusa na prijemu na smeštaj. Istraživanje je rađeno u jednoj ustanovi za vaspitanje dece i omladine i na relativno malom uzorku korisnika. Dobijene nalaze treba proveriti obuhvatnijim istraživanjima u drugim ustanovama ovog tipa, kao i poređenjem sa korisnicima drugih vrsta smeštaja i opštom populacijom školskog uzrasta.

I pored navedenih ograničenja, rezultati ovog istraživanja predstavljaju značajan doprinos znanju o ključnim pokazateljima obrazovnog statusa dece i mladih u sistemu socijalne zaštite, posebno u ustanovama za vaspitanje. Dobijeni nalazi nedvosmisleno sugerišu da istraživači treba da posvete više pažnje proučavanju obrazovanja korisnika na smeštaju. Razumevanje njihovih obrazovnih potreba može imati praktične implikacije u vidu: obezbeđivanja kvalitetnije dodatne podrške, unapređenja programa obrazovanja i uslova smeštaja, stručnog usavršavanja zaposlenih u socijalnoj zaštiti i obrazovanju, kao i bolje saradnje ova dva sistema. Ozbiljnu prepreku u razvoju obrazovnih politika koje imaju za cilj unapređenje položaja dece i mladih na smeštaju predstavlja nepostojanje zvaničnih statističkih podataka o njihovom obrazovanju. U Strategiji razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine (2021) ukazuje se na potrebu za prikupljanjem podataka o obrazovanju učenika iz osetljivih grupa, kao i za povezivanjem statistike u obrazovanju i drugim sistemima.

Zaključak

Prezentovani rezultati o obrazovnom statusu dece i mladih na prijemu u ustanovu za vaspitanje otkrivaju visoku učestalost teškoća u učestvovanju i napredovanju tokom prethodnog obrazovanja. Ovi nalazi su u skladu sa rezultatima prethodnih istraživanja i naglašavaju potrebu za obezbeđivanjem odgovarajuće dodatne podrške u obrazovanju i vaspitanju u cilju nadoknađivanja propuštenog i ostvarivanja pozitivnih obrazovnih ishoda u budućnosti. Dobijeni rezultati sugerišu da se obrazovna postignuća dece i mladih koji se primaju na smeštaj u ustanove za vaspitanje razlikuju u zavisnosti od njihovih demografskih karakteristika. Stoga poznavanje faktora koji negativno utiču na obrazovna postignuća i detaljna procena obrazovnog statusa na prijemu imaju ključnu ulogu u obezbeđivanju kvalitetnog obrazovanja za korisnike na smeštaju.

Literatura

- Berlin, M., Vinnerljung, B., & Hjern, A. (2011). School performance in primary school and psychosocial problems in young adulthood among care leavers from long term foster care. *Children and Youth Services Review*, 33(12), 2489-2497. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.024>
- Berridge, D., Luke, N., Sebba, J., Strand, S., Cartwright, M., Staples, E., McGrath-Lone, L., Ward, J., & O'Higgins, A. (2020). *Children in need and children in care: Educational attainment and progress*. Rees Centre for Research in Fostering and Education, University of Oxford and University of Bristol. <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/policybristol/briefings-and-reports-pdfs/Final%20Report%20Nuffield.pdf>
- Burgund Isakov, A. B., & Hrnčić, J. (2018). Preparedness for emancipation of youth leaving alternative care in Serbia. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 9(1), 83-107. <http://dx.doi.org/10.18357/ijcyfs91201818121>
- Flynn, R. J., Tessier, N. G., & Coulombe, D. (2013). Placement, protective and risk factors in the educational success of young people in care: Cross-sectional and longitudinal analyses. *European Journal of Social Work*, 16(1), 70-87. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.722985>
- Garcia-Molsosa, M., Collet-Sabé, J., & Montserrat, C. (2021). What are the factors influencing the school functioning of children in residential care: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 120, Article 105740. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105740>
- Geiger, J. M., & Beltran, S. J. (2017). Experiences and outcomes of foster care alumni in postsecondary education: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 79(C), 186-197. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.023>
- Gillum, N. L., Lindsay, T., Murray, F. L., & Wells, P. (2016). A review of research on college educational outcomes of students who experienced foster care. *Journal of Public Child Welfare*, 10(3), 291-309. <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1172056>
- González-García, C., Lázaro-Visa, S., Santos, I., Del Valle, J. F., & Bravo, A. (2017). School functioning of a particularly vulnerable group: Children and young

- people in residential child care. *Frontiers in Psychology*, 8, Article 1116. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01116>
- Griffith, A. K., Trout, A. L., Epstein, M. H., Garbin, C. P., Pick, R., & Wright, T. (2010). Predicting the academic functioning of youth involved in residential care. *Journal of At-Risk Issues*, 15(2), 27-34.
- Gypen, L., Vanderfaeillie, J., De Maeyer, S., Belenger, L., & Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: Systematic-review. *Children and Youth Services Review*, 76, 74-83. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.02.035>
- Gypen, L., West, D., Stas, L., Verheyden, C., Van Holen, F., & Vanderfaeillie, J. (2022). The key role of education for Flemish care leavers. *Developmental Child Welfare*, 4(4), 253-269. <https://doi.org/10.1177/25161032221124330>
- Jäggi, L., Schmid, M., Bürgin, D., Saladin, N., Grob, A., & Boonmann, C. (2021). Shared residential placement for child welfare and juvenile justice youth: Current treatment needs and risk of adult criminal conviction. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 15(1), Article 2. <https://doi.org/10.1186/s13034-020-00355-1>
- Kääriälä, A., Haapakorva, P., Pekkarinen, E., & Sund, R. (2019). From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. *Child Abuse & Neglect*, 98, Article 104144. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104144>
- Kang, H., Chung, I. J., Chun, J. S., Nho, C. R., & Woo, S. (2014). The outcomes of foster care in South Korea ten years after its foundation: A comparison with institutional care. *Children and Youth Services Review*, 39, 135-143. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.01.024>
- Keller, T. E., Cusick, G. R., & Courtney, M. E. (2007). Approaching the transition to adulthood: Distinctive profiles of adolescents aging out of the child welfare system. *Social Service Review*, 81(3), 453-484. <https://doi.org/10.1086/519536>
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C. H. Z., Swaab, H. T., & Scholte, E. M. (2017). Children referred to foster care, family-style group care, and residential care: (How) do they differ? *Children and Youth Services Review*, 77, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.03.018>
- Luke, N., & O'Higgins, A. (2018). Is the care system to blame for the poor educational outcomes of children looked after? Evidence from a systematic review and national database analysis. *Children Australia*, 43(2), 135-151. <https://doi.org/10.1017/cha.2018.22>
- Maclean, M. J., Taylor, C. L., & O'Donnell, M. (2017). Relationship between out-of-home care placement history characteristics and educational achievement: A population level linked data study. *Child Abuse & Neglect*, 70, 146-159. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.013>
- Maneiro, L., Gómez-Fraguela, J. A., López-Romero, L., Cutrín, O., & Sobral, J. (2019). Risk profiles for antisocial behavior in adolescents placed in residential care. *Children and Youth Services Review*, 103, 278-286. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.06.012>
- Milanović, M., i Žegarac, N. (2014). Rezultati analize podataka iz baze Ministarstva rada i socijalne politike. U N. Žegarac (Ur.), *U lavirintu socijalne zaštite: Pouke istraživanja o deci na porodičnom i rezidencijalnom smeštaju* (str. 137–215). Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>

- Montserrat, C., & Casas, F. (2017). The education of children and adolescents in out-of-home care: A problem or an opportunity? Results of a longitudinal study. *European Journal of Social Work*, 21(5), 750-763. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1318832>
- Moreno Manso, J. M., García-Baamonde, M. E., Alonso, M. B., & Barona, E. G. (2011). An analysis of how children adapt to residential care. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1981-1988. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.05.024>
- O'Higgins, A., Sebba, J., & Gardner, F. (2017). What are the factors associated with educational achievement for children in kinship or foster care: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 79, 198-220. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.004>
- Pecora, P. J. (2012). Maximizing educational achievement of youth in foster care and alumni: Factors associated with success. *Children and Youth Services Review*, 34(6), 1121-1129. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.01.044>
- Republički zavod za socijalnu zaštitu. (2022). *Izveštaj o radu ustanova za smeštaj dece i omladine za 2021. godinu*. <http://www.zavodsz.gov.rs/media/2351/izvestaj-o-radu-ustanova-za-decu-i-mlade-2021.pdf>
- Republički zavod za statistiku, i UNICEF (2014). *Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji 2014, i Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014, Glavni nalazi*. https://www.stat.gov.rs/media/3472/mics5-2014-glavni-nalazi_srbijaplusrbija-romska-naselja.pdf
- Republički zavod za statistiku. (2022). *Statistički godišnjak Republike Srbije 2022*. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20222055.pdf>
- Republički zavod za statistiku. (2023a). *Republika Srbija. Profil avgust 2023*. http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf#page=11
- Republički zavod za statistiku. (2023b). *Anketa o radnoj snazi u Republici Srbiji, 2022*. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20235695.pdf>
- Republički zavod za statistiku. (2023c). *Stopa odustajanja od školovanja u osnovnom obrazovanju*. DevInfo. <http://devinfo.stat.gov.rs/Opstine/libraries/asp/dataview.aspx>
- Republički zavod za statistiku. (2023d). *Stopa odustajanja od školovanja u srednjem obrazovanju*. DevInfo. <http://devinfo.stat.gov.rs/Opstine/libraries/asp/dataview.aspx>
- Scherr, T. G. (2007). Educational experiences of children in foster care: Meta-analyses of special education, retention and discipline rates. *School Psychology International*, 28(4), 419-436. <https://doi.org/10.1177/0143034307084133>
- Sebba, J., Berridge, D., Luke, N., Fletcher, J., Bell, K., Strand, S., Thomas, S., Sinclair, I., & O'Higgins, A. (2015). *The educational progress of looked after children in England: Linking care and educational data*. Rees Centre for Research in Fostering and Education, University of Oxford and University of Bristol. <https://www.education.ox.ac.uk/wp-content/uploads/2019/05/Linking-Care-and-Educational-Data-Overview-Report-Nov-2015.pdf>
- Sinclair, I., Luke, N., Fletcher, J., O'Higgins, A., Strand, S., Berridge, D., Sebba, J., & Thomas, S. (2020). The education of children in care and children in need: Who falls behind and when? *Child & Family Social Work*, 25(3), 536-547. <https://doi.org/10.1111/cfs.12719>
- Stojanović, M., i Žunić-Pavlović, V. (2019). Karakteristike i potrebe dece i adolescenata koji koriste usluge prihvatilišta. U J. Maksić, i F. Eminović (Ur.), *Edukativna i rehabilitaciona podrška detetu, porodici i instituciji* (str. 107–112). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.

- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine, Službeni glasnik Republike Srbije br. 63/21. (2021).
- Sullivan, M. J., Jones, L., & Mathiesen, S. (2010). School change, academic progress, and behavior problems in a sample of foster youth. *Children and Youth Services Review*, 32(2), 164-170. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2009.08.009>
- Townsend, I. M., Berger, E. P., & Reupert, A. E. (2020). Systematic review of the educational experiences of children in care: Children's perspectives. *Children and Youth Services Review*, 111, Article 104835. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104835>
- Trout, A. L., Hagaman, J. L., Chmelka, M. B., Gehringer, R., Epstein, M. H., & Reid, R. (2008). The academic, behavioral, and mental health status of children and youth at entry to residential care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 25(4), 356-374. <https://doi.org/10.1080/08865710802533654>
- Trout, A. L., Hagaman, J., Casey, K., Reid, R., & Epstein, M. H. (2008). The academic status of children and youth in out-of-home care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 30(9), 979-994. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2007.11.019>
- Turpel-Lafond, M. E. (2007). *Health and well-being of children in care in British Columbia: Report 2 on educational experience and outcomes*. Representative for Children and Youth & Office of the Provincial Health Officer. https://cwrp.ca/sites/default/files/publications/BC-Children_in_CareReport2.pdf
- Uredba o mreži ustanova socijalne zaštite, Službeni glasnik Republike Srbije br. 16/13. (2013).
- Videnović M., i Čaprić, G. (2020). *PISA 2018 izveštaj za Republiku Srbiju*. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS. https://www.obrazovanje.org/rs/uploaded/dokumenta/PISA-2018_Izvestaj-za-Republiku-Srbiju_ceo.pdf
- Vinnerljung, B., & Sallnäs, M. (2008). Into adulthood: A follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. *Child & Family Social Work*, 13(2), 144-155. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2007.00527.x>
- Vukmirović, J. (2022). *Izveštaj o rezultatima završnog ispita na kraju osnovnog obrazovanja i vaspitanja u školskoj 2021/2022. godini*. Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja. https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/2017/02/Izvestaj_ZI-2022_Glavni-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB.pdf
- Zakon o socijalnoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srbije br. 24/11 i 117/22 – odluka US. (2022).
- Zima, B. T., Bussing, R., Freeman, S., Yang, X., Belin, T. R., & Forness, S. R. (2000). Behavior problems, academic skill delays and school failure among school-aged children in foster care: Their relationship to placement characteristics. *Journal of Child and Family Studies*, 9(1), 87-103. <https://doi.org/10.1023/A:1009415800475>
- Žunić-Pavlović, V., Milosavljević-Đukić, I., & Glumbić, N. (2021). Predictors of reunification and other types of exit for maltreated children using shelter services in Serbia. *Child & Family Social Work*, 27(2), 340-348. <https://doi.org/10.1111/cfs.12888>

Educational status of children and youth with behavioral problems in residential care

Vesna P. Žunić-Pavlović^a, Maša M. Đurišić^b

^a University in Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia

^b Academy for Human Development, Belgrade, Serbia

Introduction. Children and youth in foster and residential care have lower educational attainment compared to the general population. Previous research suggests that difficulties in education are especially frequent among children and youth who have been admitted to residential care due to behavioral problems. *Objective.* The aim of the research was to determine the educational status of children and youth who were admitted to an educational institution. *Methods.* The sample consisted of users placed in the Institute for the Education of Children and Youth Belgrade in the previous four years ($N = 69$). Children and youth from the sample were of both sexes (male 75.4%), aged 9–18 years at the time of admission ($M = 15.39$, $SD = 2.01$). Data on education and other relevant characteristics of children and youth were collected from official documentation. *Results.* At the time of admission, 24.6% did not attend school, and 33.2% had four or fewer grades of elementary school. During their previous education, 63.8% repeated one grade, 98.2% were often absent from school, 26.1% were subjected to disciplinary measures, and 29.0% were educated according to an individual educational plan. Significant relationships were found between average performance and demographic characteristics of users. *Conclusion.* Children and youth in educational institutions have experienced serious difficulties in participating and progressing in education. This research draws attention to the need for systematic monitoring and improvement of the educational attainment of children and youth in residential care in Serbia.

Keywords: alternative care, education, educational attainment, behavioral problems, child welfare

PRIMLJENO: 16.02.2024.

PRIHVAĆENO: 30.4.2024.